Hej kammarmusiklyssnare!

Måndag 6 maj kl 19.00 i Magle konserthus inträffar något **unik**t. Då kommer från Danmark, den **fd lundasonen och cellisten Tobias van der Pals** och spelar **Johann Sebastian Bachs alla 6 cellosviter** i följd (spelade utan de flesta repriser)! Vi som har haft möjlighet att följa Tobias uppväxt från Södra Sandby i Lunds Suzuki Förening på Lunds Kulturskola med celloläraren Hans Sandborg, fram till hans återkommande spelaftnar i Lunds Kammarmusiksällskap, senast med Virtua String Quartet, eller Van der Pals Quartet som de numera heter, gläds åt att få höra honom spela dessa vackra soloverk för cello.

Tobias studerade för Morten Zeuthen vid DKDM i Köpenhamn. Efter diplomexamen 2004 studerade han under 2 år för Frans Helmerson och 2006 började Tobias Post Graduate Diploma vid Royal Academy of Music i London för David Strange och Colin Carr. Ett år senare tog han examen med högsta betyg och tilldelades också ett speciellt diplom för extraordinär solistisk insats. Efter ytterligare 2 års studier i Morten Zeuthens solistklass vid DKDM höll han sin debutkonsert 2009 i Köpenhamn. Under dessa år fördjupade sig Tobias också i studier för cellisten och dirigenten Johannes Goritzki i Glasgow.

Under de senaste 10 åren har Tobias ägnat stor tid åt att studera in sin släktings - kompositör Leopold van der Pals (1864 - 1966) - musik. Med hans musik har Tobias turnerat och även spelat in den på sin första hyllade skivinspelning tillsammans med pianisten Cathrine Penderup, verk för cello och piano. CD-inspelning nummer 2 och 3 blev också framgångsrika med Leopolds kammarmusik och symfoni nr 1.

Tobias spelar på en cello från 1817, gjord av bröderna Andrea och Gaetano Fiori i Modena.

Mycket mera går att läsa på hans hemsida

Program:
J.S.Bach
Svit nr 1 G-dur BWV 1007
Svit nr 2 d-moll BWV 1008
Svit nr 3 C-dur BWV 1009
Svit nr 4 Ess-dur BWV 1010
Svit nr 5 c-moll BWV 1011
Svit nr 6 D-dur BWV 1012

Läs om verken i bilagan!

Biljettkassan öppnar kl. 18.30. Medlemmar och studerande 120 kr, övriga 200 kr. Ungdomar under 18 år går in gratis. Kontant, kort- eller swishbetalning är möjlig.

Nyhet!
Från och med nu går det även att köpa biljetter på **Biljettbyrån på Lund C, Bangatan 1**, Tel: 046-13 14 15
Biljettbyrån är kontantfri, endast kort- eller swishbetalning är möjlig.
Biljetter kan också köpas på www.ticketmaster.se samt hos samtliga Ticketmasterombud i Sverige och via Ticketmasters call center på tel: 0771-70 70 70.

Välkomna!
Styrelsen
www.lkms.se

Härmed önskar LKMS alla en trevlig sommar och ser fram emot att få återse alla trogna medlemmar och hoppas på stor uppslutning till höstens premiärkonsert den 23 september med den omtalade unge violinisten Johan Dalene och norska pianisten Ingrid Andsnes.

LKMS. Medlemsutskick inför konserten med Tobias van der Pals den 6 maj 2019.
Något om verken som spelas.

J.S.Bach, Cellososviter, BWV 1007-1012

Bachs cellosviter tillkom troligen under Köthen-tiden, alltså mellan 1717-23. Osäkerheten beror på att någon autograf aldrig har återfunnits. Reclams resp. Harenbergs Kammer-musikführer uppger en snävare tidsperiod, 1717-20, en tidsrymd som också brukat anges för de sex soloviolinstyckena, betecknade Sonater och Partitor. Cellosviterna publicerades först drygt 100 år senare, 1824. Cellon var på Bachs tid ett ganska nytt instrument. Först på 1660-talet påbörjades ”krympningen” av Amatis instrument från ca 1570, och kring 1710 hade cellon i stort sett fått den storlek den har i dag. Men den användes fortfarande mest som continuo-instrument, alltså i en ackompanjerande roll. Bachs cellosviter var därför något av ett pionjärarbete, och svårighetsgraden gör dem till utmaning för alla cellister. Men det är inte bara etyder för att öva upp fingerfärdigheter. De flesta tycker nog också att de har ett djup, som gränsar till det sublima. Det tyckte dock inte en dirigent och musikvetarprofessor i Australien, som 2006 framkastade hypotesen att det var Bachs andra hustru, Anna Magdalena, som skrev sviterna. Ett av hans skäl var nämligen att han tyckte att verken var *… omogna ur musikalisk synpunkt. De lät som övningsstycken och man var tvungen att arbeta otroligt hårt för att få dem att likna musik.* Det senare är visserligen sant, men knappast ett bevis för omoget komponerande. Världens samlade Bachexpertis håller hypotesen för osannolik.

Cellosviterna har till skillnad från violinstyckena en mycket konstant och regelbunden uppbyggnad. Alla sex sviterna inleds med ett Preludium, som följs av de gamla barockdan-serna, den tyska Allemande, den franska Courante, den spanska Sarabande och den engelska Gigue. Mellan Sarabande och Gigue placerade Bach en modern, fransk dans, antingen en Menuet (svit 1 och 2), en Bourrée (svit 3 och 4) eller en Gavotte (svit 5 och 6). Alla dessa 5 dans-satser är tvådelade med repris av respektive del, och har alltså mönstret ||: A :||: B :||. De 3 moderna danserna mellan Saraband och Gigue har dessutom en 3-delad ABA-form; de består av 2 delar I och II (exempelvis Menuet I och Menuet II) där I spelas da capo. Danssats II får därigenom Trio-karaktär.

De tre första sviterna har en rimlig svårighetsgrad som gör dem möjliga att framföra även under studieåren. I de tre sista ökar svårigheten markant. Nr 4 går i Ess-dur vilket bara det är en utmaning. I nr 5 ska den översta strängen stämmas om från a till g. Nr 6 är skriven för en femsträngad cello, vars extra sträng är en e-sträng över a-strängen. Det innebär ökade svårigheter om man vil spela på en normal 4-strängad cello.

Inga tempoangivelser har angivits av Bach. Det förklarar de synnerligen olika tempi som förekommer i de talrika inspelningarna.

Svit nr 1 G-dur

Det inledande *Prélude* kännetecknas av sina brutna ackord utan ters:
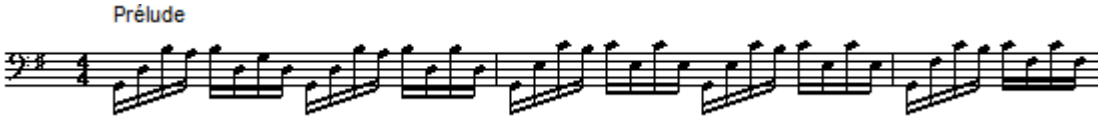
Allemande-satsen domineras av sina 16-delar:
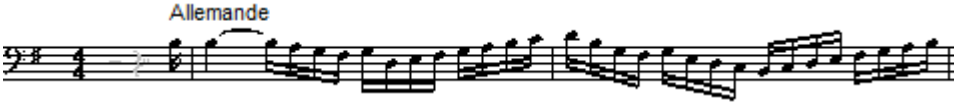
Det rytmiska mönstret i *Courante* skapar en omdelbar känsla av danssats:

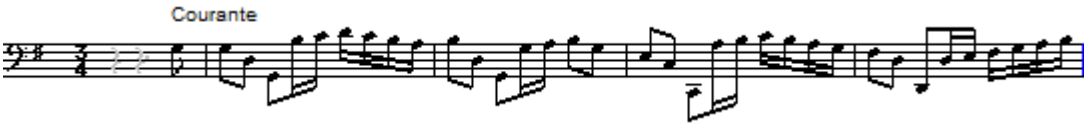

Den gravitetiskt framskridande *Sarabanden* uppvisar i sin första takt ett rytmiskt mönster som är vanligt förekommande i denna oftast långsamma danssats.
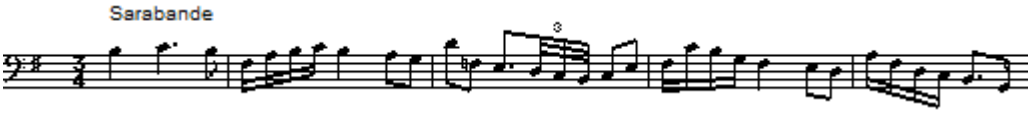
De två menuetterna bildar tillsammans en ABA-struktur genom att den första spelas da capo. B-delen kallas ofta Trio, men hos Bach kallas den *Menuet II*. Den går i denna sats i g-moll. I *Menuet I* känner man igen de inledande intervallen från preludiet:
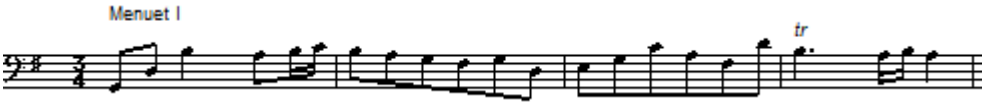
Den avslutande *Gigue* är som bruklig uppbyggd av triolrörelser och går i livligt tempo:
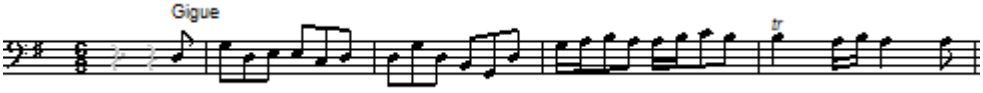
Svit nr 2 d-moll

Det inledande *Preludiet* är liksom i svit nr 1 både rytmisk och melodisk:

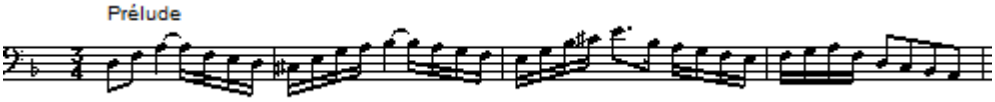

I de två följande danssatserna har upplägget från svit nr 1 ändrats; *Allemande*-satsen känns mer rytmiskt betonad, medan *Couranten* med sina 16-delar flyter fram på ett jämnare sätt:
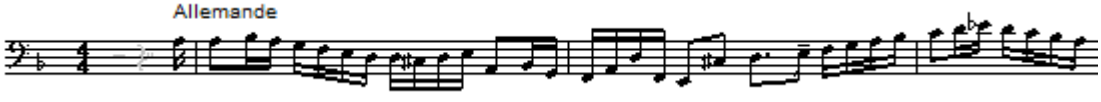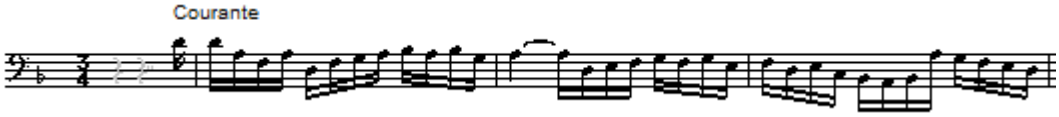
I *Sarabande*-satsen är flerstämmigheten framträdande (vilket inte framgår av notexemplet):
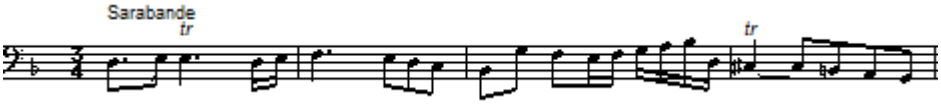
Menuet II går D-dur och omges, på samma sätt som i svit nr 1, av *Menuett I*, som alltså spelas da capo. Den går i d-moll.
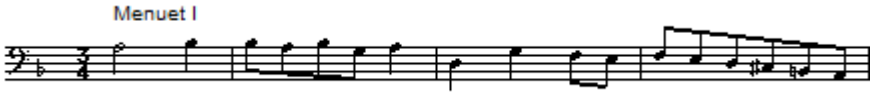
Gigue har en robust framtoning av sin rytmiska danskaraktär:
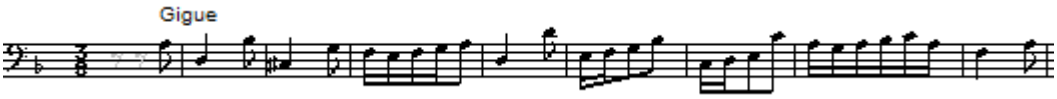
Svit nr 3 C-dur

Preludiet domineras utom i de 2 första och 11 sista takterna helt av 16-delar.

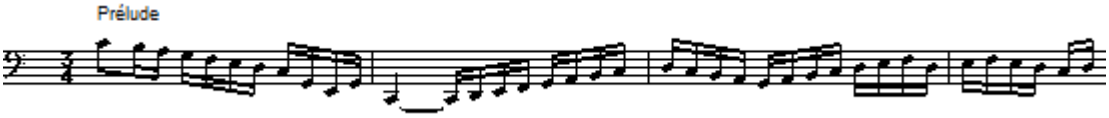

Allemande-satsen är fylld av figurer, bestående av 32-delar, som bryter 16-delsmönstret:
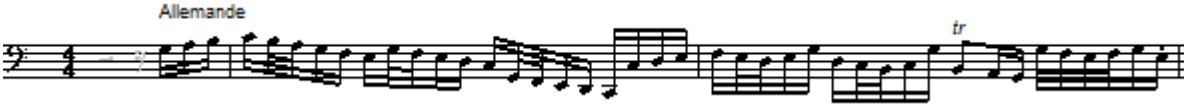
I *Couranten* växlar de brutna ackorden med skalrörelser:
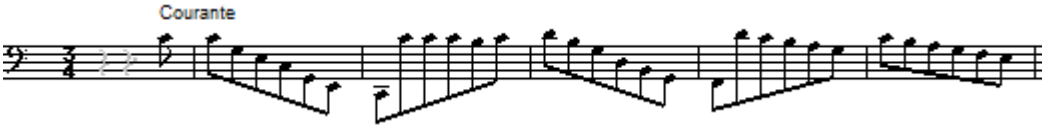
Sarabanden skrider värdigt fram med sina typiska punkteringar:

De två *Bouréerna* bildar ABA-form enligt menuett-mönstret från sviterna 1 och 2. En Bourée har alltid ¼-dels upptakt. *Bourée* II går i c-moll. Kanske är *Bourée* I en av de mest kända satserna i Bachs 6 sviter:
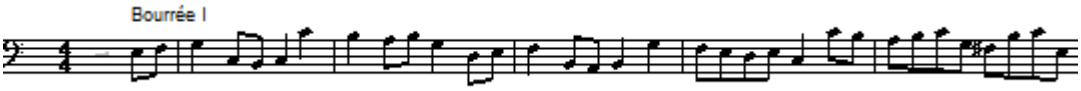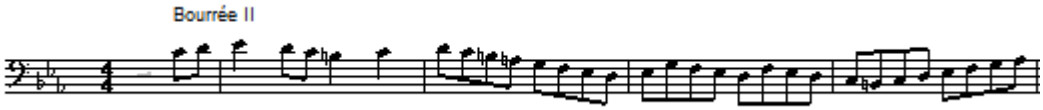
Sista satsen är fylld av virtuosa effekter och konstgrepp:

Svit nr 4 Ess-dur

Preludiet fångar omedelbart uppmärksamhet med det inledande stora intervallspränget och det sjunkande brutna ackordet i varje takt. Harmoniken med övergången mellan tonika (takt 1-2) och subdominant (takt 5-6) via tonikaseptimackordet (takt 3-4) påminner jazzälskaren om den första hälften av en 12 takters blues.

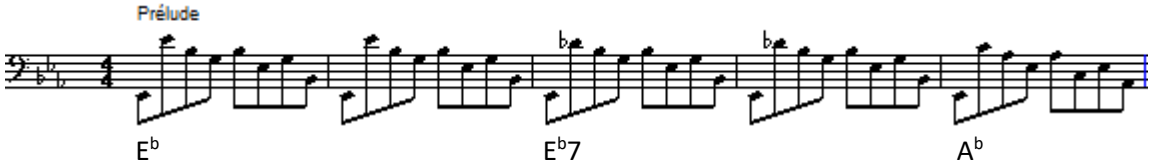

I nästa sats överraskar Bach med ett ovanligt och återkommande intervall, stor septima (x-markerat i notexemplet):
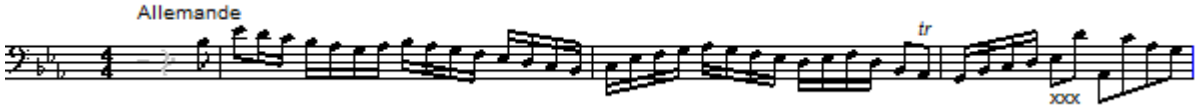
I *Courante* kommer växelvis 8-delar, 16-delar och 8-delstrioler till användning:
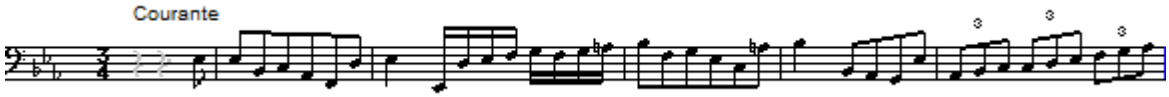
Ur de mäktiga ackorden i *Sarabanden* lösgör sig en vacker, punkterad melodi:

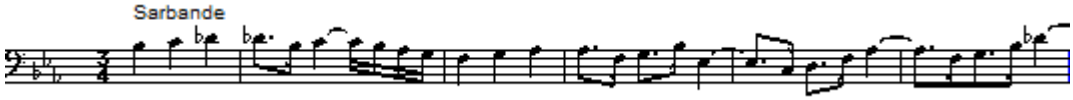

I de två *Bouréerna* är nr 2 kort, och på vanligt sätt inramad av nr 1.
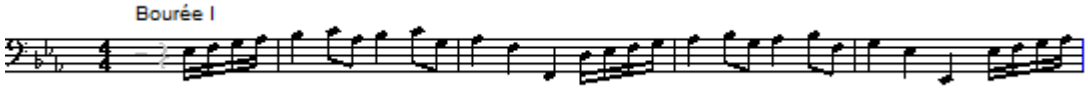
I sista satsen finns inget ackordspel. Och tur är kanske det; De flesta interpreter väljer ett högt tempo, vilket gör satsen oerhört krävande som den är:
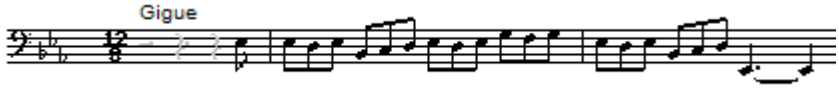
Svit nr 5 c-moll

Denna svit är skriven för en cello med a-strängen sänkt en ton till ett g. Notexemplen nedan visar dock notbilden för en normalstämd cello, alltså såsom den klingar. I notbilden för scordato-cellon[1] är alla tonerna som spelas på den översta strängen noterade som för ett transponerande instrument. Det innebär i detta fall en notering som ligger en ton högre än den klingar, på samma sätt som en B-trumpet eller B-klarinett måste spela i d-moll när styckena klingar i c-moll. Sviten kan dock spelas på en normalstämd cello, men man missar då den alldeles speciella klang som blir följen av A-strängens nedstämning. Den medför nämligen att även klangen från övriga strängar påverkas, de blir mörkare. Dessutom blir vissa ackord omöjliga att spela och måste ersättas av andra.

[1] Scordato betyder förstämd, som kan uttalas både fö'rstämd och förstä'md. Den senare betoningen har en poäng, eftersom klangen i en förstämd cello faktiskt blir mörkare, dystrare. Ordet har också betydelsen dämpad, sordinerad och används i den betydelsen om pukor som fått skinnet belagt med en duk för att få dämpad klang. Fenomenetet med förstämning av stråkinstrument kallas scordatura.

Preludiet är ovanligt långt, och består av två avsnitt, det första improvisationslikt och det andra rörligt i annan taktart. Man skulle kunna likna det vid ett ”preludium och fuga”, och faktum är att temat har en fugalik uppbyggnad trots att avsnittet är enstämmigt:
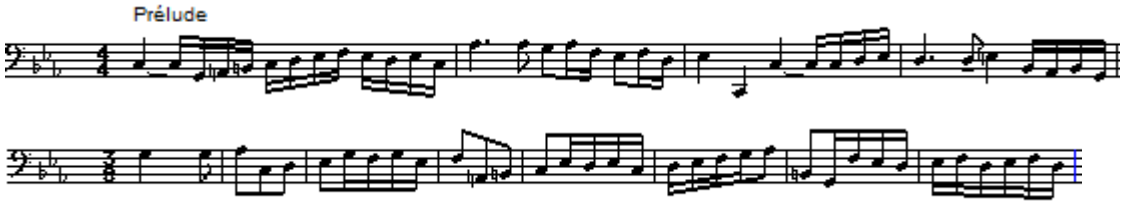
En lugn *Allemande* följer:
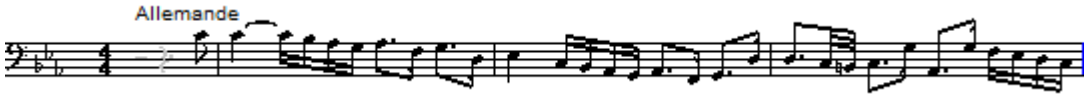
Couranten är kanske den minst tillgängliga av alla svitens 36 satser. Antagligen gör flerstämmigheten här den extra svårspelad och satsen blir njutbar först när en stor mästare tolkar den.

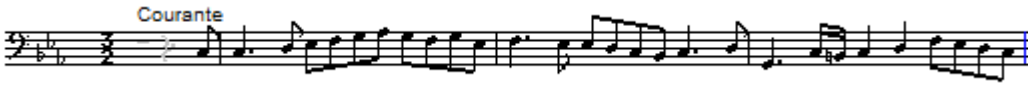

Sarabanden är däremot helt enstämmig. Den har kallats ett kompositoriskt underverk.[2] Melodiken är minst lika ovanlig och överraskande som i förgående sats, men tematets smärtfylldhet gör ett oerhört intryck.
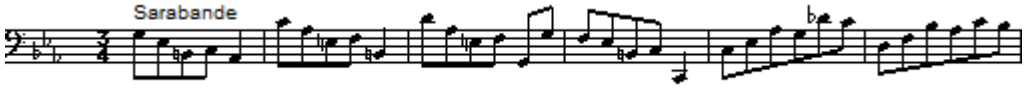
Stämningen lättar något i gavotterna. En gavott har alltid 2/4-dels upptakt
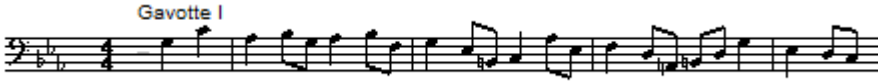
I den andra gavotten dominerar 8-delstrioler. Gavott I spelas da capo enligt menuettens formmönster.
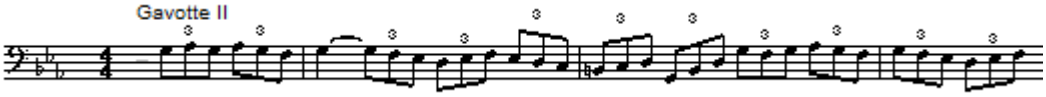
En punkterad rytm kännetecknar den sista satsen.

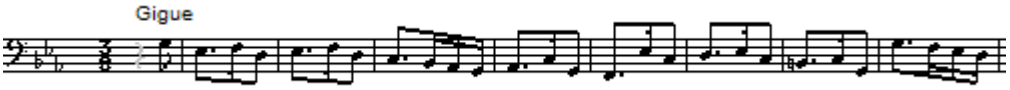

[2] Arnold Werner-Jensen i Reclams Kammarmusikführer, varifrån mycket av informationen i denna text hämtats.

Svit nr 6 D-dur

Den sista sviten är skriven för en 5-strängad cello med en extra sträng stämd i e ovanför a-strängen. Stämman har också många toner i högt register; g-klav och tenor-klav är rikligt förekommande. Dessa toner kan naturligtvis även spelas på en vanlig cello, men det medför spel i extra höga lägen, med alla svårigheter det innebär för intonationen.

I *Preludiet* spelar bariolage på en ton en stor roll. Det innebär att samma ton spelas omväxlande på öppen och förkortad sträng, vilket skapar en speciell effekt.

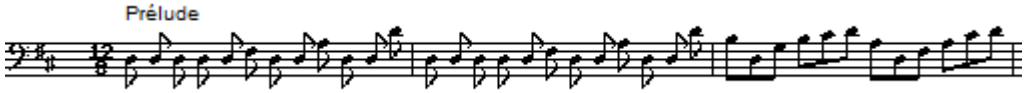

Allemanden hör till de längre satserna i samtliga sviter, men kan variera från knappt sex till 8 minuter beroende på inspelning. Tempot är normalt mycket långsamt och mer melodisk än rytmisk. Liksom i preludiet hörs här tidvis mycket höga toner.
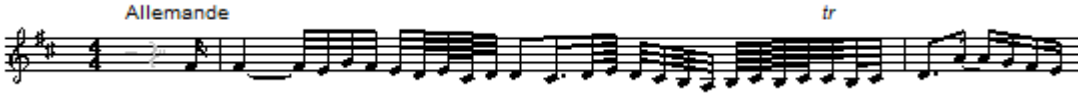
Courante-satsen har med sin växling mellan 8-delar och 16-delar en del likheter med namnen i svit nr 1. Det är en livlig och energisk danssats.
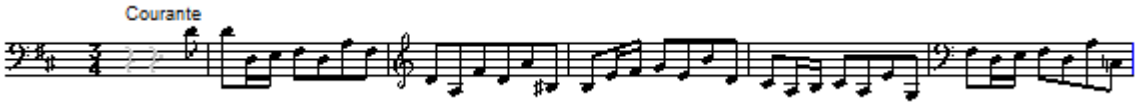
I *Sarabanden* är de flerstämmiga ackorden legio vilket gör satsen till den kanske tekniskt svåraste av alla att bemästra, särskilt om den spelas på 4-strängad cello. I stället för den normala ¾-metern är taktarten här 3/2.
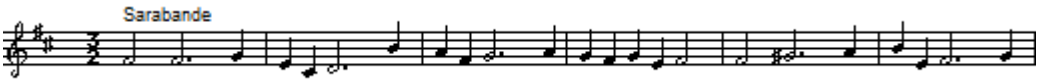
Gavotten upplevs mycket välbekant och har också begåvats med en melodi, som är lätt att memorera. Även här finns en frekvent flerstämmighet. Bägge gavotterna går i dur:
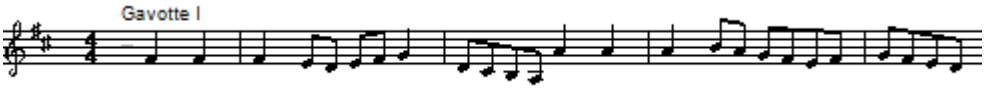
Den livliga *Gigue*-satsen innehåller alla de virtuosa element som demonstrerasts i de 35 tidigare satserna, och blir därmed en passande avslutning för alla.

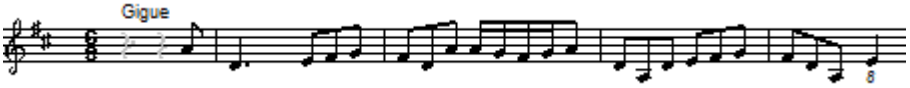

Yngve Bernhardsson